

ÚRSKURÐARNEFND UM VIÐSKIPTI VIÐ FJÁRMÁLAFYRIRTÆKI

Fjármálaeftirlitið · Suðurlandsbraut 32 · 108 Reykjavík · Sími: 525 2700 · Fax: 525 2727

Árið 2004, fimmtudaginn 5. mars, er haldinn fundur í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki. Mætt eru: Reimar Pétursson, formaður ad hoc, Ólöf Embla Einarsdóttir, Íris Ösp Ingjaldsdóttir, Grétar Gréтарsson og Gunnar Viðar.

Fyrir er tekið mál nr. 25/2003:

A, B, C, D, E, G, og H

gegn

fjármálafyrirtækinu F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð

Með bréfi dags. 3. nóvember 2003 beindi lögmaður allra sóknaraðila kvörtun til nefndarinnar f.h. þeirra. Með bréfi dags. 6. nóvember s.á. gaf nefndin F kost á að koma á framfæri athugasemdum við kvörtunina. Það gerði F með bréfi til nefndarinnar dags. 27. nóvember s.á. Nefndin gaf þá með bréfi dags. 2. desember s.á. lögmanni sóknaraðila tækifæri til að koma á framfæri athugasemdum. Það gerði lögmaðurinn með bréfi til nefndarinnar dags. 19. desember s.á.

Við meðferð málsins kom sú aðstaða upp, að bæði formaður og varaformaður nefndarinnar, viku sæti vegna vanhæfis. Iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti skipaði því Reimar Pétursson hrl. formann nefndarinnar ad hoc í málinu með bréfi dags. 22. janúar 2004.

II.

Málsatvik

2.1. Í máli þessu reynir á ábyrgð sem sóknaraðilar veittu F 3. maí 1997 með því að rita nöfn sín á óútfylltan vixil. Samhliða því veittu þeir F umboð til að fylla út dagsetningar og fjárhæð víxilsins. Ábyrgðin var sett í þágu yfirdráttarviðskipta I á tilgreindum reikningi við F.

Í umboðinu kom fram að umsamin yfirdráttarheimild á reikningnum væri kr. 5.800.000. Myndi reikningseigandi hins vegar óska eftir hækkun á yfirdráttarheimildinni mætti bankinn verða við þeim óskum. Yfirdráttarheimild mætti þó aldrei verða hærri en sem nemur kr. 5.800.000. Þá kom fram í umboðinu að F væri jafnframt heimilt að framlengja eða endurnýja yfirdráttarheimild á reikningnum meðan hún væri innan greinds hámarks.

2.2. Í nýtti sér um nokkurt skeið yfirdráttarheimild sína á tilgreindum reikningi. Þann 14. apríl 1998 kom félagið hins vegar reikningnum í skil og F felldi yfirdráttarheimild þess niður. Eftir það var ekki um yfirdrátt að ræða á reikningnum um langt skeið.

2.3. Sóknaraðilarnir D, C og J segjast hafa hætt afskiptum sínum af rekstri I og selt hluti sína í því í maí 1998. Sóknaraðilinn A segist hafa gert þetta í október 1998. Sóknaraðilarnir G og B segjast hafa gert þetta árið 1999. Sóknaraðilinn H segist það sama ár hafa selt meirihluta eignar sinnar í félaginu en haldið áfram störfum sem framkvæmdastjóri. Engin gögn hafa verið lögð fram um þetta af hálfu sóknaraðila, en af hálfu F er þetta ekki dregið í efa. Enginn sóknaraðila sagði upp ábyrgð sinni á reikningi I í F þegar þeir hættu afskiptum af rekstrinum.

2.4. Eftir rúmlega tveggja ára hlé, eða þann 2. júní 2000 veitti F, I kr. 1.500.000 yfirdráttarheimild að nýju á tilgreindan reikning. Þann 1. nóvember 2000 hækkaði F þá heimild í kr. 4.500.000.

Í nóvember 2000 gaf I út nokkra innistæðulausa tékka á reikninginn, samtals að fjárhæð kr. 5.954.947. Einn þessara tékka var stílaður á K og var að fjárhæð kr. 4.906.000. Þegar tékkarnir bárust færði F þá á færsluskra innistæðulausra tékka, en ekki á reikning I. F endursendi síðan tékkana 23. nóvember 2000 til innlausnarbanka, sem hefði endurkrafið framseljendur tékkanna um greiðslur samkvæmt þeim. Áður en til þess kom endurgreiddi F hins vegar innlausnarbanka tékkana og færði þá greiðslu útaf reikningi I þann 24. nóvember 2000. Við það fór yfirdráttur á reikning I úr kr. 1.064.280 í kr. 7.019.227 kr. Þessi staða breyttist svo 27. nóvember 2000 þegar andvirði víxils að fjárhæð kr. 2.959.725 kom inn á reikninginn. Eftir það var yfirdráttur á reikningnum kr. 4.059.502. F lokaði síðan reikningnum 19. desember 2000 en þá var yfirdrátturinn á honum kr. 3.012.392.

F skýrir þessa atburðarás með því, að þegar F hefði verið búinn að taka ákvörðun um endursendingu, hefðu forsvarsmenn I óskað eftir því að F myndi láta það vera. Hefðu forsvarsmennirnir lofað að séð yrði til þess að fjármunir yrðu lagðir inn á reikninginn til að mæta þessu. Við þessu hefði F orðið.

2.5. Skömmu eftir þetta varð ljóst að I gat ekki greitt upp yfirdráttinn. F gaf því út tryggingarvixilinn þann 23. júlí 2001 og krafði sóknaraðila um greiðslur samkvæmt honum. Með greiðslu á kr. 1.502.264,50 þann 22. maí 2003 greiddu sóknaraðilar upp umræddan víxil. Þann 20. september 2001 var I úrskurðað gjaldþrota.

III.

Málsástæður og lagarök aðila

Sóknaraðilar krefjast þess að fá endurgreidda fjárhæð tryggingarvixilsins. Þeir telja F við innheimtu víxilsins hafa farið út fyrir umboð sitt eins og það hljóðar. Umboðið falli niður sé enginn yfirdráttur og engin yfirdráttarheimild á tékkareikningi um skeið. Þá telja þeir að forsendur hafi brostið fyrir ábyrgðinni og því hafi F skort heimild til að fylla út víxilinn. Verði ekki á það fallist, halda sóknaraðilar því fram að samningssambandið sem slíkt sé ógilt vegna ákvæða 36. gr. samningalaga. Þá hafi F sýnt af sér eigin sök.

F mótmælir öllum málsástæðum sóknaraðila. Telur hann viðskiptin hafa farið eðlilega fram.

IV.

Forsendur nefndarinnar

4.1. Nefndin telur að F hafi haldið sig innan umboðs síns þegar hann fyllti út víxilinn og hóf innheimtu á hendur sóknaraðilum. Í umboðinu segir að F sé heimilt að “framlengja” yfirdráttarheimild. Það orðalag telur nefndin eiga við um það tilvik, þegar heimildin er framlengd án þess að yfirdráttarskuld sé greidd upp. Heimild F samkvæmt umboðinu er hins vegar ekki takmörkuð við “framlengingu”, heldur er F einnig heimilt að “endurnýja” yfirdráttarheimild. Það orðalag telur nefndin eiga við um það tilvik, þegar yfirdráttur er greiddur upp, heimild felld niður, og yfirdráttarheimild síðar “endurnýjuð á reikningnum”.

Sóknaraðili hefur vísað til þess, að F hafi samkvæmt orðalagi umboðsins einungis heimild “allt að einu ári” til að fylla út tryggingarvixilinn “frá því heimild síðast féll niður”. Nefndin telur þetta ekki eiga við í málinu.

Nefndin telur þessi tímatakörk eiga við um innheimtu víxilsins þegar yfirdráttarheimild hefur fallið niður án þess að skuld hafi verið greidd. Orðalag umboðsins bendir til þessa, enda fjallar setningin sem þetta kemur fram í, um hvernig staðið skuli að útfyllingu víxilsins fyrir innheimtu. Þá liggur í eðli málsins, að falli yfirdráttarheimild niður samhliða því að skuld er greidd, þá þarf ekki að fylla út tryggingarvixilinn. Samkvæmt þessu telur nefndin það engu skipta fyrir formlega heimild F samkvæmt umboðinu, að innistæða hafi um langt skeið verið á reikningi I og að það hafi ekki haft heimild til yfirdráttar á reikninginn.

4.2. Nefndin telur almennar reglur um forsendubrest ábyrgðarmanna eiga við í málinu. Eins og atvikum er háttað telur nefndin að 36. gr. samningalaga og reglur skaðabótaréttar um eigin sök eigi ekki við.

Að mati nefndarinnar byggja almennar reglur um forsendubrest á því sjónarmiði að óhjákvæmilega fylgi áhætta því að gangast í ábyrgð. Þá áhættu verði ábyrgðarmaður að axla í langflestum tilvikum. Til að forsendur fyrir ábyrgð teljist brostnar verður því (a) hættan á greiðslufalli aðalskuldarans að hafa aukist verulega frá því sem ábyrgðarmaðurinn mátti gera ráð fyrir í upphafi. Þá verður (b) kröfuhafanum að mega vera þetta ljóst. Af þessu leiðir jafnframt, að kröfuhafa getur í vissum tilvikum verið skylt að sýna ábyrgðarmanni það tillit, að auka ekki hættuna á að á ábyrgðina reyni verulega frá því sem ábyrgðarmaðurinn mátti gera ráð fyrir í upphafi.

Þegar þetta er haft í huga, telur nefndin að brotthvarf sóknaraðila frá rekstri I hafi ekki þýðingu fyrir úrlausn málsins. Þegar sóknaraðilar gengust í ábyrgðina máttu þeir gera ráð fyrir því að þeir kynnu að hverfa frá rekstrinum. Óvíst hafi verið að þeir kæmust skaðlausir frá ábyrgðinni ef svo færi. Þá hefðu sóknaraðilar hvenær sem er getað sagt upp ábyrgð sinni. Samkvæmt þessu telur nefndin brotthvarfið frá rekstrinum þýðingarlaust í málinu.

4.3. Leiki vafi á því hvort forsendur fyrir ábyrgð séu brostnar telur nefndin að ábyrgðarmaðurinn beri hallann af sönnunarskorti. Nefndin hafi þó frjálst mat um það, hvort fram sé komin nægjanlega sönnun. Ýmis atriði geti haft áhrif á það mat. Þá takmarkast sönnunarfærsla fyrir nefndinni við sýnileg sönnunargögn. Munnlegar skýrslur geta því ekki varpað jafn skýru ljósi á mál fyrir nefndinni og jafnan gerist í dómsmálum. Nefndin verður því að draga ályktanir af sýnilegum sönnunargögnum.

Í ljósi þessa og með hliðsjón af öllum atvikum telur nefndin nægjanlega sannað, að forsendur fyrir ábyrgð sóknaraðila, annarra en H, hafi brostið þegar F ákvað þann 24. nóvember 2000 að endurgreiða innlausnarbanka endursendu tékkana og skuldfæra innistæðulausu tékkana á reikning I. Við það hafi áhætta sóknaraðila af ábyrgðinni aukist svo verulega frá því sem ráð var fyrir gert í upphafi, að sóknaraðilar þurfi ekki að una því.

Mörg atriði benda til þessa. Í ákvörðun um endursendingu tékkana hafi t.d. falist það mat F að ótraust væri með greiðslur frá I. Séu tékkar endursendir þurfi framseljandi tékkana að greiða þá. Ákvörðun F að endursenda tékkana bendi því til þess að F hafi talið vænlegra að fá tékkana greidda á þann hátt, en af I. Þá fólst í endursendingu tékkana það mat F að tékkamisferli I væri alvarlegt. Samkvæmt reglum um tékkaviðskipti bankanna, ákvæði 6.0, endursenda bankar ekki tékka nema ákvörðun hafi verið tekin um að loka viðkomandi reikningi. Reikningi sé samkvæmt sömu reglum svo ekki lokað nema F telji um alvarlegt tékkamisferli að ræða. Loks er vert að nefna, að einn innistæðulausu tékkana var stílaður á K og var að fjárhæð kr. 4.906.000. I kann því að hafa verið í erfiðleikum með skil á vörslusköttum. Um öll þessi atriði mátti F vera kunnugt.

Nefndinni er ljóst, að í málinu liggja fyrir gögn sem vísa í aðra átt. T.d. lýsir F atvikum svo að fyrirsvarsmenn I, þ.m.t. sóknaraðilinn H, hafi óskað eftir því að tékkarnir yrði færðir á reikning félagsins gegn því að félagið myndi greiða inn á reikninginn fljótlega, en von væri á greiðslum. Þetta hafi F talið nægjanlega traustan grunn til að halda áfram reikningsviðskiptum við I. Þessi frásögn fær stoð í gögnum um að félagið hafi greitt kr. 2.959.725 inn á reikninginn 27. nóvember 2000 og lækkað skuld á reikningnum meira í kjölfarið, en þó aldrei niður í jafn lága fjárhæð og var fyrir 24. nóvember 2000. Nefndin telur að atvik af þessu tagi geti skipt máli. Eins og hér háttar til, telur nefndin þó að þessi samskipti F við I ekki nægjanlega skýr í gögnum málsins til að úrskurður verði byggður á þeim.

Samkvæmt þessu telur nefndin þau atriði vega þyngra, sem benda til að um forsendubrest hafi verið að ræða. Nefndin telur þó önnur sjónarmið gilda um H. Ekki er annað að sjá af gögnum en að H hafi gegnt starfi framkvæmdastjóra I þann 24. nóvember 2000. Hann getur því ekki borið fyrir sig þennan forsendubrest. Hann mátti vita um þessi atvik og hefði því átt að geta sagt upp ábyrgð sinni áður en F tók ákvörðun um að endurgreiða innlausnarbanka endursendu tékkana og skuldfæra þá á reikning I.

4.4. Samkvæmt framansögðu telur nefndin að forsendur fyrir ábyrgð sóknaraðila, að frátöldum H, hafi brostið þegar F ákvað 24. nóvember 2000 að hætta við að endursenda innistæðulausa tékka I. Þegar F tók þá ákvörðun var umræddur reikningur I yfirdreginn um kr. 1.064.280. Við þá fjárhæð hefði ábyrgð sóknaraðila, að frátöldum H, átt að takmarkast, en ef tékkarnir hefðu verið endursendir hefði reikningi I verið lokað.

Samkvæmt yfirliti sem lögmaður sóknaraðila sendi nefndinni og fær stoð í gögnum frá F, sundurliðast greiðslur sóknaraðila til F svo:

1. A greiddi kr. 265.000.
2. B greiddi kr. 221.213.
3. G greiddi kr. 221.213.
4. C greiddi kr. 221.213.
5. E greiddi kr. 221.213.
6. D greiddi kr. 221.213.
7. H greiddi kr. 221.213.
8. J greiddi kr. 197.213.

Nefndur J var ekki ábyrgðarmaður á vixlinum og á ekki aðild að málinu. Hann greiddi því ekki vegna ábyrgðarinnar. Í heildina greiddu aðrir sóknaraðilar en H kr. 1.371.065. Af því leiðir að þeir hafa greitt kr. 306.785 umfram umræddar kr. 1.064.280. Af þeirri fjárhæð á A rétt á endurgreiðslu á 19,35% en hinir fimm eiga rétt á 16,13%.

Samkvæmt þessu telur nefndin að F beri að endurgreiða:

1. A, kr. 59.365,
2. B, kr. 49.484,
3. G, kr. 49.484,
4. C, kr. 49.484,
5. E, kr. 49.484,
6. D, kr. 49.484.

Rétt þykir að F greiði dráttarvexti frá 20. maí 2003 líkt og sóknaraðilar krefjast, en þeim upphafsdegi dráttarvaxta hefur ekki verið mótmælt sérstaklega.

ÚRSKURÐARORÐ:

F greiðir sóknaraðila A, kr. 59.365, B, kr. 49.484, G, kr. 49.484, C, kr. 49.484, E, kr. 49.484, og D, kr. 49.484. Dráttarvextir greiðist af framangreindum fjárhæðum frá 20. maí 2003 til greiðsludags.

Reykjavík, 4. mars 2004.

Reimar Pétursson

Grétar Gréтарsson

Gunnar Viðar

Íris Ösp Ingjaldsdóttir

Ólöf Embla Einarsdóttir